

Všeobecné a sportovní gymnázium Bruntál, Dukelská 1, 792 01 Bruntál

Ondřej Schwarz, žák septimy

Karl Schrammel – katolický kněz proti nacismu

Bruntál 2021

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a uvedl v ní všechny informační zdroje, které jsem při zpracování této práce použil.

Ondřej Schwarz, 17 let, J. Ježka 8, Bruntál

V Bruntále dne 13. listopadu 2021

.....
vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod.....	4
Dětství a studium.....	5
Působení v Bruntále.....	6-8
Věznění v KT Dachau.....	9-10
Věznění v KT Buchenwald a smrt.....	11
Závěr.....	12
Zdroje a použitá literatura.....	13
Přílohy.....	14-15

Úvod

Městská knihovna v Bruntále se nachází v téměř 100 let staré budově zvané Petrin, ve které dnes sídlí i základní škola. Když jsem jednou z knihovny odcházel, všiml jsem si nenápadné pamětní desky, umístěné na rohu této budovy. Je na ní napsáno: „**Zde působil P. KARL SCHRAMMEL, 1907-1945, poslední ředitel chlapeckého semináře, umučen nacisty v koncentračním táboře Buchenwald**“. Toto mě okamžitě zaujalo. Kdo to byl Karl Schrammel? Nikdy jsem o něm předtím neslyšel. Proto jsem se rozhodl bádát. V této práci bych Vás, vážený čtenáři, chtěl blíže seznámit s životem a smrtí Karla Schrammela, katolického kněze německé národnosti, antifašisty a oběti nacistického režimu.

Dětství a studium

Karl Schrammel se narodil 22. 9. 1907 ve Frýdku rodičům německé národnosti Karlovi a Bertě Schrammelovým. Karl měl také jednoho sourozence, o čtyři roky mladší sestru Bertu. Ve Frýdku byla v té době více než polovina obyvatel německé národnosti, přesto ale Karl i Berta skvěle ovládali i český jazyk, který je naučila jejich maminka, jež v mládí navštěvovala českou školu. Dále byli také jejich matkou vedeni k víře, což mělo na život obou sourozenců značný vliv. Karla také velmi ovlivnila láska jeho otce k hudbě.

Karlovým sen bylo stát se lékařem, proto v roce 1918 zahajuje studium na gymnáziu ve Frýdku. V roce 1922 pokračuje ve studiu na gymnáziu v Moravské Ostravě, kde také 16. 6. 1926 odmaturoval. Během studia se zajímal o hudbu a byl členem hnutí katolické mládeže, což ho ovlivnilo natolik, že se rozhodl místo lékařem stát se knězem.

Do olomouckého kněžského semináře nastoupil kvůli zdravotním problémům až v roce 1927. Rok se léčil se zánětem plic v Žárech u Města Albrechtic. I přes oslabené zdraví byl dobrým studentem, zvláště vynikal v předmětech praktické teologie.

Dne 13. března 1932 byl v Olomouci vysvěcen na kněze a na Velikonoční pondělí téhož roku vedl svou první bohoslužbu ve farním kostele v Novém Jičíně, kde od roku 1928 žil se svou rodinou.

V dubnu 1932 byl v novojičínské farnosti ustanoven kooperátorem. Jeho zdravotní stav stále nebyl dobrý, navíc v té době vážně onemocněl i jeho otec, který umírá 27. 5. 1932. Jeho sestra Berta 14. 2. 1932 vstoupila do kongregace Chudých školských sester de Notre Dame, takže kdyby nebylo Karla, tak by jeho matka zůstala sama.

Působení v Bruntále

Dne 1. září 1932 nahradil Karl Schrammel odcházejícího prefekta P. Viktora Ehlera na arcibiskupském chlapeckém semináři Petrinu v Bruntále, určeném pro německy mluvící chlapce. Byl pověřen výukou hudby a zpěvu. Kromě toho se zapojil do seminárního sboru a orchestru. V květnu 1933 přebírá jejich vedení od předchozího vedoucího A. Macholda při slavnostním symbolickém předání taktovky během hudební akademie semináře. V následujících letech organizoval v Bruntále spoustu koncertů, kde hráli jak klasickou, tak i lidovou hudbu. Kromě této činnosti také spolupracoval s prefektem P. Ernestem Kretschmerem na divadelních hrách, které si tehdejší bruntálská společnost zamilovala. I tady měl samozřejmě na starost hlavně hudební stránku představení.

Zároveň vyučoval náboženství v dívčí škole Řádu německých rytířů, vyučoval hře na klavír a na varhany.

Karl Schrammel byl mezi studenty i kolegy velmi oblíbený. Zde je svědectví jednoho z jeho studentů Josefa Scharberta: *„Byl velmi nadaným duchovním správcem mládeže. S našimi osobními záležitostmi jsme chodili raději k němu než ke spirituálovi nebo vlastním prefektům.“* Další z jeho studentů na něj vzpomínal takto: *„Ředitel Schrammel byl velmi oddaným vychovatelem mládeže. Kdykoli jsme za ním přišli s prosbou nebo osobními problémy, vždy jsme u něho našli porozumění a přátelské pochopení. Každoroční seminární hudební a pěvecké akademie v prosinci a květnu dávali svědectví o neúnavném úsilí, se kterou mládež seznamoval s našimi velkými hudebníci tvůrci. [...] Jako starý štafelštajnistka chodil zvláště o prázdninách se staršími seminaristy na poutě.“*, vypovídá o Schrammelovi jeho kolega prefekt P. Ernst Kretschmer. Schrammel byl dokonce tak oblíbený, že když byl z neznámého důvodu jmenován administrátorem fary v Moravském Kočově nedaleko Bruntálu, vedení semináře protestovalo, což způsobilo, že olomoucký arcibiskup vzal toto rozhodnutí zpět.

Karl Schrammel se i během působení na semináři věnoval studiu hudby. Účastnil se řady kurzů, např. kurzů v salcburské konzervatoři (1935 a 1937) nebo kurzu chorální hudby u P. dr. Gregora Schwaka OSB v jugoslávské Banje Luce (1938). Kromě hudby také pokračoval ve studiu teologie, ze které v tomto období získal doktorát.

Na počátku prázdnin 1938 byl Karl Schrammel jmenován vicerektorem kněžského semináře v Olomouci.

Po mnichovské dohodě 29. 9. 1938 přišly veliké změny. Jako pedagog německé národnosti byl nucen opustit olomoucký seminář a generálním vikářem pro říšskou část olomoucké arcidieze Msgr. Martinem Nathanem byl poslán do vidnavského kněžského semináře, kde byl 1. 11. 1938 vratislavským arcibiskupem Adolfem kardinálem Bertramem ustanoven druhým kaplanem ve Vidnavě, vicerektorem vidnavského semináře. Zde vyučoval chorální zpěv, dějiny a teorii hudby a německý jazyk. Ani donucení k odchodu neovlivnilo jeho přátelství ke kněžím české národnosti, protože se podle svědectví P. Vincence Hurníka jako vicerektor spravedlivě zasazoval o zájmy českých bohoslovců.

Dne 10. března 1939 umírá ředitel bruntálského chlapeckého semináře Msgr. Franz Hobich. Na popud rodičů žáků a přátel semináře byl Martinem Nathanem na tuto roli navrhnout právě Karl Schrammel, který ji 1. 5. 1939 přijímá a 15. 5. 1939 je jmenován arcibiskupem Prečanem ředitelem semináře. V souvislosti se jmenováním také dostává církevní vyznamenání tzv. limbo ornatus, což mu umožňuje nosit na klerice děkanský límec.

Téhož roku se však Němci pokusili zabrat část budovy bruntálského arcibiskupského semináře pro potřeby Hitlerjugend. Karl Schrammel, přestože byl německé národnosti, s nacistickou ideologií nesouhlasil, proto chtěl nacistům jejich plány zhatit. A to se mu nakonec podařilo tak, že pronajal budovu semináře wehrmachtu, čímž zabránil nacistům, aby využili prostory semináře pro vytvoření nacionálně-socialistického školícího střediska pro mládež. Tím si však u nacistů udělal velký vroubek.

Dne 1. září 1939 byla činnost semináře pozastavena. Karl Schrammel byl poté jmenován duchovním správcem bruntálské jednotky wehrmachtu, duchovním správcem ve vojenském táboře v Lomnici a zajateckém táboře pro důstojníky v Dolní Dlouhé Loučce. Mládeži se však nepřestal věnovat, organizoval pravidelná setkání pro katolickou mládež i jejich rodiče. To se samozřejmě nelíbilo nacistům, protože jim tak odváděl mládež, která by mohla být indoktrinována do nacistické ideologie. Dále také nacistům škodil šířením „nevhodné literatury“ a sabotováním sňatku katolického děvčete s evangelickým vojákem wehrmachtu.

Jeho protinacistické aktivity se mu však staly osudnými. Gestapo ho označilo za sabotéra a 7. července 1941 byl zatčen a převezen do vězení

v Opavě. Odtud byl 29. 10. 1941 poslán do koncentračního tábora určeného pro politické vězně v Dachau.

Věznění v KT Dachau

V Dachau obdržel vězeňské číslo 28677 a byl umístěn na kněžský blok číslo 26. Jako po celý svůj život se i v koncentračním táboře věnoval hudbě, 8. 12. 1941 se stal vedoucím kněžského sboru při táborové kapli. V táborovém sboru se dokonce setkal i s jeho bývalým školitelem z jugoslávské Banji Luky, P. dr. Schwakem OSB, který do Dachau dorazil na jaře roku 1944. Kromě něj se také setkal s kolegy z Olomouce, např. s Bedřichem Hoffmannem nebo P. Janem Smolíkem.

Karl Schrammel byl i v této špatné situaci stále nebojácný a skrz dopisy informoval přátele a známé o hrůzách koncentračního tábora. Z jeho dopisů se například dozvídáme o osudu faráře Smolíka, který zemřel 26. 8. 1942 vysílením: *„Faráře Smolíka z Nových Lublic jsem nosil na ramenou 14 dní k apelu, dosáhl svobody skrze komín.“*

Skrze dopisy přátelům a rodině se mu také podařilo získat například liturgické předměty, ale asi nejvýznamnějším přínosem byla socha Panny Marie, dříve určená pro kapli salvatoriánů v klášteře pod Cvilínem, kterou se Msgr. Nathan rozhodl poslat díky Schrammelovi právě do Dachau. Tato socha byla umístěna v táborové kapli a dnes je známá jako „Naše milá paní z Dachau“. Dnes ji můžeme najít v dachauském klášteře karmelitek. Kromě dopisů se zakázaným obsahem také Karl Schrammel pašoval hostie z táborové kaple a rozdával je mezi kněží neněmecké národnosti, kteří měli do kaple zakázaný přístup, i přes veliký trest, který by ho při přistižení čekal.

Nakonec jej však štěstí opustilo. Dne 23. září 1943, když byl jeden z jeho dopisů adresovaný jeho příteli, kde popisoval realitu koncentračního tábora, zachycen. Na tento moment vzpomíná v knize „Jako kněz v koncentračním táboře“ P. Leopold Althofer: *„S bolestí vzpomínám na svého nezapomenutelného přítele Karla. Když jsem jednoho večera dorazil unaven z fabriky ke svému baráku, již mne očekával. V jeho bledém obličejí jsem zároveň postřehl jen stěží ovládané vzrušení. ‚Dobře, že jsi tady – už na tebe dlouho čekám. Musím se někomu vypovídat.‘ ‚Pojď Karle‘, odpověděl jsem a chodili jsme po blokové uličce nějakou dobu tam a zpátky. ‚Víš‘, vyprávěl, ‚měl jsem příšernou smůlu. Napsal jsem jednomu příteli jasný tajný dopis a popsal v něm pravdivě všechny zločiny SS v našem táboře – všechno, co jsem věděl. Už mě to dlouho trápilo na duši, že veřejnost neví nic o tom, jak se tady s lidmi zachází. Tento dopis byl SS nešťastnou náhodou objeven a zabaven. Nevím, co se se mnou stane, jsem připraven na nejhorší.‘ Přesto všechno se Karl neukázal být slabým. Jen mne ze srdce prosil, abych na*

něj myslel ve svých modlitbách, až bude táborovým gestapem převzat k vykonání rozsudku. Rozloučili jsme se vřelým stiskem ruky.“

Přes závažnost tohoto prohřešku trest dlouho nepřicházel, ale osud Karla Schrammela už byl zpečetěn. Na příkaz Berlína byl dne 4. 12. 1944 společně s českým trockistou Hermanem Taussigem spoután a oblečen jenom v dřevácích, lněných kalhotách a lněné blůze při čtrnáctistupňovém mrazu byl odvezen dobytčákem do koncentračního tábora Buchenwald. Schrammel byl odeslán s označením RU (Rückkehr unerwünscht, neboli „návrat nežádoucí“) a s poznámkou Sonderbehandlung (neboli „zvláštní zacházení“).

V Buchenwaldu už jej však čekala pouze smrt. Podle názoru jeho spoluvězňů byl do Buchenwaldu převezen kvůli strachu ze svědectví ostatních duchovních o jeho popravě.

Věznění v KT Buchenwald a smrt

Osudy Karla Schrammela po příjezdu do Buchenwaldu nejsou zcela jasné. Podle zprávy P. L. Arthofera byl Schrammel již tři dny po svém příjezdu do tábora pověšen. Podle svědectví kněží, které byly publikovány P. Bedřichem Hoffmanem, Emilem Valaskem i Rudolfem Grulichem se Schrammel stal členem táborové duchovní správy. Dne 5. 2. 1945 byl povolán na velitelství a obklopen skupinou SSmanů. Poté údajně jeden z jeho českých spoluvězňů P. František Štverák našel prostřelený a zakrvácený baret, který Schrammelovi patřil. Podle mezinárodní vyhledávací služby v Arolsen byl 5. 2. 1945 převezen do Norimberku na gestapo a zde jeho stopy končí. Jeho matka pak údajně dostala peněžní poukázku s poznámkou „5. 2. 1945 propuštěn“. Podle P. Tyla byl Schrammel přidělen k tzv. Scheisskomandu, ale na popud právě P. Tyla ho táboroví lékaři údajně české národnosti prohlásili za dočasně práce neschopného. Nejspíš 5. 2. 1945 měl být údajně převezen na gestapo do Norimberku, doopravdy byl však popraven a tajně spálen příslušníky SS. Ti však zapoměli spálit pytel s pilinami, které měly nasát krev po popraveném, a u něj našel P. Tyl čepici po jugoslávském vojínů, která patřila právě Schrammelovi.

Dne 10. 11. 1945 konstatoval popravu Karla Schrammela na základě výpovědi P. Františka Štveráka mezinárodní soud s válečnými zločinci. Okresní soud v Bruntále však Karla Schrammela prohlásil za mrtvého až o téměř tři roky později, a to 14. 1. 1948 s datem úmrtí 3. 2. 1945.

I přes persekuci Schrammelovy rodiny nacisty jeho matka bohužel ztratila československé občanství, protože se jejich rodina neúčastnila aktivního odboje. V Československu však mohla zůstat až do smrti, která přišla v roce 1952.

Po únoru 1948 se na Karla Schrammela téměř zapomnělo. Jeho památka nebyla politicky únosná, protože byl německé národnosti, a ještě k tomu katolický kněz. Po sametové revoluci se povědomí o jeho osobě opět zvedlo a na 100. výročí od jeho narození 19. 10. 2007 mu byla na budově Petrina zásluhou členů Klubu Za starý Bruntál odhalena pamětní deska.

Závěr

Karl Schrammel byl antinacista, přestože byl německé národnosti. Zasazoval se za zachování bruntálského chlapeckého semináře Petrinia před obsazením Hitlerjugend, za líčení reality koncentračního tábora v dopisech nebo pomoc kněžím neněmecké národnosti v koncentračním táboře by neměl upadnout v zapomnění. Je škoda, že i přes jeho hrdinské činy byli členové jeho rodiny trestáni jako ostatní nacisté a sudetští Němci, kteří se přihlásili k Hitlerovi. Po roce 1948 jméno Karla Schrammela bylo úplně vymazáno z dějin Bruntálu. Jako Němec a katolík se nehodil novému politickému režimu.

Jsem však rád, že jeho památka opět ožila a že jsem Vás mohl seznámit s jeho životním příběhem.

Zdroje a použitá literatura

Petr Tesař: *Karl Schrammel – takřka neznámá oběť holocaustu*

Mgr. Ctibor Navara: *Poslední ředitel semináře v Bruntále*

Katalog výstavy Svědkové lidskosti: *Odpůrci nacismu z řad sudetoněmeckých křesťanů v letech 1938-1945: Zpěvák a hudebník, upřímný kněz*

<https://www.dumrynovice.cz/virtualni-galerie-svedkove-lidskosti-n25693.htm>

Přílohy

P. Karl Schrammel

Karl Schrammel ve skupině seminaristů stojí třetí zleva

Seminář Petrinium v roce 1926

Seminář Petrinium v 30. letech 20. století.

Záhlaví plakátu ke Slavnosti vysvěcení chlapeckého semináře v Bruntále

Mariánská soška „Naše milá paní z Dachau“

Pamětní deska věnovaná Karlu Schrammelovi